ARGUMENTUM

Secolul, care tocmai s-a scurs de la Marea Unire a românilor, a avut un început triumfal – de măreaţă satisfacţie naţională şi dătător de mari şi legitime speranţe – înfăptuirea miraculoasă a României Mari; a urmat apoi, perioada nefastă – de cumpănă şi lovituri crunte pe care le-a suportat România, când, în urma ultimatumului şi a dictatelor din 1940, patronate şi instrumentate de Hitler şi Stalin, ni s-a rupt o treime din teritoriul şi din populaţia ţării; dar, a mai venit şi dezastrul din 1944, când ţara noastră a intrat sub dominaţia opresivă rusească, rupând-o de civilizaţia europeană pentru o lungă perioadă de timp; din fericire, au reapărut speranţele când, în urma evenimentelor din decembrie 1989 şi a noii orientări în croirea destinului românilor, ni s-a deschis calea la care visam de o jumătate de secol şi România se află în prezent, în structurile euroatlantice – Consiliul Europei, N.A.T.O. şi Uniunea Europeană.

Acest parcurs secular se caracterizează prin discontinuitate, fiind unul al extremelor – de la extaz la disperare şi apoi, o deschidere salvatoare a şanselor, spre a reveni la normal. Dar ceea ce a rămas de neclintit în năzuinţele românilor, au fost speranţele şi dorinţa arzătoare de care suntem animaţi, de a reveni în familia europeană iar această constantă reprezintă elementul de continuitate al istoriei noastre; speranţa revenirii a reprezentat elementul peren din întreaga noastră istorie zbuciumată.

Dacă această evoluţie, cu o mare încărcătură de evenimente extreme, se caracterizează prin discontinuitate – când triumfătoare, când la limita dezastrului, ceea ce atestă destinul tumultos al marilor încercări prin care a trecut naţiunea română – care în loc de linişte, dezvoltare şi bunăstare pentru români, a trebuit să facă faţă vicisitudinilor pe care le-a suportat, rezultă totodată, cât se poate de vizibil ca element de continuitate şi idealul ei nestrămutat de a face parte din concertul european, împreună cu lumea civilizată, cu aspiraţii de bună înţelegere şi colaborare, de prosperitate şi dezvoltare în toate domeniile vieţii sociale.

Politica externă şi diplomaţia română a trebuit să facă faţă acestor încercări teribile şi să găsească calea de a ne salva ca naţiune şi ca stat, pentru că perenitatea idealurilor europene – **europenismul** – a reprezentat-o lupta pentru supravieţuirea şi afirmarea ca naţiune liberă şi demnă de respect.

Aşa cum încerc să sugerez, chiar prin titlul ce l-am dat volumului, „De la înfăptuirea Marii Uniri la integrarea României în Uniunea Europeană”, mi-am propus ca ordonându-mi, în lumina introducerii de mai sus, studiile pe care acesta le cuprinde, să scot în evidenţă elementele de continuitate ale politicii externe, cât şi ale diplomaţiei duse de România – consistenţa şi perenitatea acestora, pe întregul parcurs al secolului, de la înfăptuirea Marii Uniri până în prezent, când ne aflăm într-o altă postură şi suntem plasaţi în altă eră a omenirii.

Nu am în vedere desigur, să minimalizez ori să trec cu vederea momentele nefaste de discontinuitate pe care această evoluție le-a cunoscut, dar se cuvine să remarc faptul că aceste obstacole, din fericire, nu au reuşit să blocheze perenitatea năzuințelor noastre. Începând într-un mod triumfal – un adevărat miracol, cel al Marii Uniri, evoluțiile fericite au fost întrerupte de marile încercări – momente de cumpănă, o adevărată odisee, pentru ca în prezent, să revenim în sfârşit, la ceea ce reprezintă normalul, adică să ne vedem plasați din nou, pe linia idealurilor de care românii sunt animați, dintotdeauna.

Am luat ca punct de plecare în acest demers ştiințific – înfăptuirea României Mari; după triste accidente şi încercări, ne aflăm în structurile euroatlantice, moment ce reprezintă pentru noi revenirea la normal – reluarea legăturilor de veacuri cu lumea occidentală; cu alte cuvinte, revenim la ceea ce ne-am dorit şi pentru care am luptat dintotdeauna. Ca arc peste timpuri, citez ca moment de început Conferința de pace de la Paris (1918-1920), iar ca punct final, România integrată în U.E., un adevărat salt pentru că, deşi a fost blocată pentru o vreme, România a revenit totuşi, acolo unde îi este locul pe care şi-l merită pe deplin.

Perenitatea **europenismului** – acest punct vizibil în politica externă şi în diplomația dusă de România, ca şi aspirația de veacuri a românilor la ceea ce reprezintă Europa, îşi are rădăcina în originea noastră romană şi în latinitatea limbii române pe care şi-a păstrat-o în ciuda vitregiilor, precum şi în spiritualitatea şi civilizația ce s-au format în timp pe teritoriul României, în spiritul şi după modelul European; dovada irefutabilă ne este oferită de şirul evenimentelor istorice prin care ne-am legat de această lume, care ne-au fost uneori benefice, când ni s-a consfințit statalitatea şi apoi întregirea neamului, dezvoltându-ne ca civilizație şi cultură europeană. Subliniind, dacă mai era nevoie, actualitatea **europenismului** în condițiile globalizării, în opinia noastră construcția europeană – U.E., având ca fundament solid statele suverane care s-au angajat în procesul de creare a unei uniuni cât mai profunde, **europenismul** nu poate respinge şi nici elimina valoarea identității naționale, tot aşa cum nici conştiința europeană ca şi cetățenia europeană nu înlătură conştiința națională, respectiv cetățenia națională, ci se asociază între ele şi se întregesc, coagulându-se şi potențându-se una pe alta. Conceptul de **europenism** – ca spirit şi atitudine, reflectă în egală măsură, atât ataşamentul la valorile europene cât şi la cele naționale, dând expresie unui ideal de viitor în toată noblețea lui, ce presupune respect reciproc între națiuni, drepturi şi democrație pentru toți.

Într-o altă ordine de idei, remarc faptul că toți românii împărtăşesc valorile europene, admirându-le şi fiind ataşați acestora, aspiră spre modul de viață din lumea occidentală de care vor să se apropie cât mai mult, ei născându-se cu această fibră a **europenismului**. Dar tocmai de aceea, rămân dezamăgit de faptul că unii lideri politici, motivați de interese personale şi meschine, reproşează lipsa de europenism celor care îndrăznesc doar să aibă unele nuanțări în abordarea acestei problematici, instigând la scindarea societății *pro* şi *contra* europeni; etichetându-i

ca antieuropeni pe cei care nu le împărtăşesc în totalitate viziunea, nu numai că-şi anatemizează adversarii lor politici, dar îi incriminează şi-i opun întregii societăți, care este însă ataşată de Europa, semănând discordie, ceea ce este foarte grav. Marota folosită cu disperare este "cine nu este de păreread mea – eu deținând în exclusivitate calitatea de European, este antieuropean". Cei care dețin funcții supreme în societatea noastră, în opinia mea, ar trebui mai întâi să-şi onoreze în mod corespunzător răspunderea ce le revine, de a asigura pentru toți cetățenii României acelaşi tratament şi beneficii pe care le au cetățenii din statele membre ale U.E. şi să nu-şi facă iluzia că, la nemulțumirile existente din cauza insuficientei promovări a intereselor României (dubla măsură care este aplicată prin neprimirea în Acordul Schengen, MCV ş.a.), se poate răspunde prin strategia folosită cu rea credință, de a eticheta pe ceilalți drept antieuropeni. Ar trebui să se ştie că niciun stat membru al Uniunii Europene nu aplică regulile acesteia de dragul lor, ci pentru a fi în folosul concetățenilor acestuia – rațiunea prezenței lor în U.E.

Drept urmare, începutul de eră – înfăptuirea României Mari şi politica externă a acesteia, este marcat în acest volum, prin evocarea personalității marelui şi inegalabilului diplomat român Nicolae Titulescu (participant la Conferința de pace de la Paris, din 1918-1920, care a şi semnat Tratatul de la Trianon; ales în două rânduri preşedintele Adunării generale a Societății Națiunilor), iar pentru reprezentarea în forurile de la Geneva a României Mari, spre a-i apăra interesele după Versailles, este menționată renumita personalitate a juristului român de talie internațională Vespasian V. Pella, un deschizător în gândirea juridică internațională. Prin alte două studii, este ilustrat faptul că ideea de unitate europeană exista şi în gândirea românească din acea vreme.

Acum, la un secol de la Marea Unire, România se află integrată în structurile euroatlantice – Consiliul Europei, N.A.T.O. şi Uniunea Europeană. După şirul de obstacole ce i-au stat în cale, România a revenit în matca ce-i este proprie – Europa, spiritul european neîncetând niciodată în societatea noastră. Rațiunea prezenței României în structurile euroatlantice este cât se poate de evidentă, încât nu mai suscită nicio discuție; această opțiune corespunde în cea mai mare măsură destinului pe care ni-l dorim. Cu toate acestea, nu se poate ignora faptul că Uniunea Europeană se confruntă cu o serie de probleme care-i pun în discuție trăinicia, Brexit-ul constituind un semnal de alarmă ce nu poate fi trecut cu vederea; unele poziții exprimate cu privire la viitorul U.E. (o Europă cu mai multe viteze, blocarea fondurilor de coeziune sub pretextul încălcării statului de drept ş.a.) sunt deja alarmante.

Studiile din acest volum (consecințele integrării pentru România, coeziunea, identitatea națională, libera circulație şi migrația ş.a.) semnalează o serie de slăbiciuni ale acestei structuri europene ce dau de gândit şi care nu pot fi remediate prin lozinci de genul "euroscepticism" şi "populism", atunci când realitățile nu confirmă declarațiile ori nu converg cu reglementările existente. Nu numai că între aspectul programatic – regulile U.E. şi modul ei de funcționare pe de o parte,

şi declarațiile triumfale pe de altă parte, nu există deplină concordanță, dar este de menționat şi faptul că România nu este tratată pe picior de egalitate cu celelalte state, fiind blocată participarea ei în Acordul Schengen şi supusă MCV; este tratată ca un membru de mâna a doua, ceea ce este îngrijorător pentru noi.

Autorii acestor studii şi-au propus să semnaleze ceea ce în opinia lor, nu merge într-o direcție care să justifice sacrificiile de suveranitate făcute de România, care nu beneficiază în aceeaşi măsură ca şi celelalte state de avantajele pe care le oferă U.E.

Prof. univ. dr. Ion M. ANGHEL

I

ÎNCEPUT DE VEAC – MAREA UNIRE

Motto:
Iubirea cea mai mare e dragostea de țară. (Paul Verlaine)
„Le veritable avenir c'est aujourd'hui" (M. Unamuno), pentru că
Le passe non seulement n'est pas si fugace, il reste sur place" (Marcel Proust)

„Pentru a avea o imagine veridică, ... îmi propun să aduc în discuție sensul sintagmei *România Mare* – chintesență a idealului nostru național înfăptuit, dar şi originea unor evoluții catastrofale dezlănțuite după aceea. Pentru aceasta, mi se pare potrivit să mă aplec .... asupra următoarelor momente istorice, nodale, mărețe ori nefaste, ce ne-au marcat în mod profund destinul: mai întâi, înfăptuirea celei mai mărețe biruințe din toate timpurile a românilor, când, după secole de lupte crâncene şi jertfe de vieți omeneşti, să se poată aduna cu toții în cadrul aceloraşi fruntarii – România Mare; a urmat apoi cumplitul an '40, când, sub presiunea nevolnicelor dictate şi a amenințării cu forța de către funeştii satrapi ai vremii – *Stalin şi Hitler* –, țara noastră a fost ciuntită prin ruperea unei treimi din teritoriul şi din populația sa, încât marea noastră realizare, triumf al năzuințelor noastre, România Mare, s-a năruit; deznodământul dezastruos – chiar dacă în sine, justificat şi curajos, al încercării noastre legitime de a respinge agresiunea bolşevică şi de a recupera ceea ce ni se luase prin forță, urmat de o pecetluire a acestei mari nedreptăți, prin actul de oficializare a răului pe care l-a constituit *Tratatul de pace* din 1947, când nelegiuirii, *Pactul Ribbentrop-Molotov*, şi consecinței acestuia – ocuparea cu forța a Basarabiei şi a Bucovinei de Nord – i s-a pus eticheta falsă de act legitim de către cei care dictau după bunul lor plac. .... Evenimentul din 1989 a orientat țara spre zona democrației şi civilizației, încercând revenirea la normal a României şi demonstrând hotărârea ei categorică de a intra în structurile euroatlantice".

„Fiind una dintre Puterile Aliate şi Asociate, România a participat la Conferință şi a devenit parte la toate reglementările acesteia: *Tratatul de pace între Puterile Aliate şi Asociate şi Germania* (Versailles, 28 iunie 1919), *Tratatul de pace dintre Puterile Aliate şi Asociate şi Austria* (Saint Germain, 10 septembrie 1919), *Tratatul de pace dintre Puterile Aliate şi Asociate şi Bulgaria* (Neuilly, 27 noiembrie 1919), *Tratatul de pace dintre Puterile Aliate şi Asociate şi Ungaria* (Trianon, 4 iunie 1920), *Tratatul de pace încheiat de Puterile Aliate şi Asociate cu Turcia* (Sèvres, 10 august 1920), *Tratatul dintre România şi Franța, Marea Britanie, Italia, Japonia cu privire la hotarul răsăritean al României* (Paris, 28 octombrie 1920), *Tratatul încheiat*

între principalele Puteri Aliate şi Asociate şi România, Polonia, Statul Sârbo-Croato-Sloven şi Cehoslovacia (Sèvres, 10 august 1920), *Tratatul asupra minorităţilor cu principalele Puteri Aliate* (Paris, 9 decembrie 1919); la toate acestea, şi România este parte".

„Anul 1940 a constituit pentru România perioada cea mai neagră din întreaga sa istorie – anul marii lovituri, ce i-a fost dată integrității sale teritoriale şi unității naționale, când Țara a trăit marea sa tragedie, iar românii, în exod ori subjugați, crucificarea; aş spune că situația creată era de proporțiile blestematului *Tratat de la Bucureşti cu Germania* (1918), ce ne transformase în colonie a acesteia".

„...acest fatidic an 1940 ... pentru România, a fost de-a dreptul dezastruos, ca urmare a celor trei dictate ce i-au fost impuse, în mod consecutiv, sub amenințări despotice şi brutale. *Ultimatumul* din 26 iunie 1940 – amenințarea cu invazia; *Sentința de la Viena* (30 august 1940); apoi *Tratatul de la Craiova* (1940) – sub patronajul lui Hitler şi Mussolini".

„La sfârşitul războiului (1945), România, învinsă, epuizată şi distrusă, răvăşită şi dezorientată, se afla izolată în lume (venind acum într-o tabără împotriva căreia se raliase întreaga omenire) şi nu putea avea o situație mai grea decât starea în care se găsea; mai mult, era ocupată şi ținută captivă, ca un fel de zălog ce fusese oferit de Puterile Aliate URSS-ului".

„Privind cu o rigoare şi o prudență ce se impun, conchidem că România a avut în ultima jumătate de secol (în special după 1964) o politică externă strălucită – singularizându-se şi îndepărtându-se de perioada care a precedat-o, o politică extraordinară, chiar îndrăzneață şi abilă (de înaltă măiestrie), prudentă, echilibrată şi înțeleaptă, dar totodată eficientă şi demnă – cum n-a avut niciodată în decursul istoriei ei; dar mai ales unică, fiind irepetabilă, căci nu se ştie dacă o va mai avea în viitor; o politică mare – de anvergură, inegalabilă –, de apogeu. România a reuşit ca, din statutul de zonă aflată sub ocupație militară sovietică, să devină opusul acestuia, transformându-se treptat într-un stat independent şi suveran al românilor – cu o politică externă proprie şi scăpând de sub tutela tiranică şi hegemonia rusă insuportabilă, încât să fie în stare a-şi formula acea politică externă care să corespundă intereselor şi idealurilor sale; din supus satelit şi aliat disciplinat, România a devenit egalul şi contestatarul învingătorului ei, sfidându-l şi impunându-se ca un actor de seamă în viața internațională, fiind printre cei mai activi participanți din comunitatea internațională."[*]

[*] Vezi *Politica externă şi diplomația României pe parcursul unui secol de la înfăptuirea României Mari,* vol. I, *Momentele cruciale,* coordonator I.M. Anghel, Ed. Academiei Române, Bucureşti, 2018, pp. 13, 49, 120, 152, 197-198.

VESPASIAN V. PELLA ŞI NICOLAE TITULESCU – PRIETENI ŞI COLABORATORI

drd. Vasile-George URSU*

Rezumat: *România a reuşit să-şi formeze în decursul deceniilor câțiva diplomați de talie mondială, iar perioada interbelică a fost cea mai relevantă din acest punct de vedere. Diplomații români formați în aceste decenii au manifestat un talent şi spirit unic, iar în marea lor majoritate, au reprezentat magistral şi cu deplină responsabilitate, interesele statului român.*

În această categorie se situează diplomații jurişti Nicolae Titulescu şi Vespasian V. Pella, remarcabile personalități internaționale ale României interbelice, iar în cadrul prezentului material, încercăm să creionăm legătura dintre aceştia. Având în vedere vicisitudinile perioadei interbelice şi funcțiile de primă importanță deținute de cei doi, o colaborare nu avea cum să nu existe, încât, în perioada actuală, unele elemente ale acesteia pot fi reconstituite. De asemenea, există supoziția întemeiată ca această legătură de colaborare să fi trecut peste limitele profesionale. Putem oare afirma că între cei doi a existat şi o legătură de prietenie?

Cuvinte-cheie: *diplomați români, politica externă română post-Versailles*

Abstract: *In the interwar period, Romania had one of the most important diplomatic group in Europe. These diplomats use to study at the famous European universities and to have their publications internationally recognized. In this deeply specialized environment Nicolae Titulescu and Vespasian V. Pella were recognized as genuine leaders of the Romanian diplomacy. Interesting to note that the path of their professional lives presents similarities in the most important moments. They both obtained their Ph.D. degrees at the University of Paris and then both have worked in higher education at the University of Iasi and then at the University of Bucharest.*

V.V. Pella's promotion and access to Romanian diplomacy took place during the mandate of Titulescu at the Foreign Ministry. Collaboration between the two diplomats in the years to come has manifold moments and within this article, we try to underline the most significant aspects.

Keywords: *Romanian diplomats, Romanian foreign policy post-Versailles*

* Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava.

1. Capacitatea României de a-şi crea adevărate personalităţi în mediul diplomatic este o realitate de la care actuala diplomaţie românească, aflată într-un moment cu multiple vicisitudini, ar trebui să îşi preia principalele puncte de reper şi de construcţie pentru viitor. Pentru ca afirmaţia anterioară să nu pară lipsită de fundament, enumerăm, în rândurile următoare, fără a avea pretenţia că prezentăm o listă exhaustivă, o infimă parte a marilor personalităţi româneşti care au avut notabile manifestări ce ţin de diplomaţie: Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, Ion Ghica, Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, A.D. Xenopol, N. Titulescu, Vespasian V. Pella, P.P. Negulescu, Dimitrie Gusti, Aurel Cosma Jr.[1], Ion I.C. Brătianu, Take Ionescu, Victor Antonescu, O. Goga, Grigore Gafencu, Nicolae Mateescu-Matte, Elena Văcărescu, Regina Maria a României, Ion Pillat, Ion Petrovici, Eugen Ionescu, C. Arion, C. Vişoianu, C. Antoniade, Ion G. Duca, G.G. Mironescu, Mihai Manoilescu, F. Nanu, Edmond Ciuntu, Alexandru Vaida-Voevod, Alexandru Lapedatu, Ion Cristu, Eugen Filotti[2], Lucian Blaga[3], cât şi mulţi alţii uitaţi în negura nemiloasă a istoriei. Analizând domeniile de activitate ale acestora, constatăm că doar o parte dintre ei au activat efectiv în mediul diplomatic, unii fiind oameni politici, iar alţii oameni de cultură sau de ştiinţă. Toţi însă au acţionat, direct sau indirect, sub acelaşi for al acţiunilor diplomatice comune, reuşind să facă cunoscute punctele de vedere istorice, politice şi diplomatice româneşti şi, de asemenea, să ajute la promovarea unei politici a păcii internaţionale pe principii democratice[4], ansamblu de acţiuni definite la nivel internaţional, sub formula „problema organizării păcii”[5] internaţionale. Din acest punct de vedere, cea mai prolifică şi importantă a fost perioada interbelică, atunci când diplomaţii români „au ştiut să apere şi să promoveze interesele ţării lor (…), să

[1] Cu privire la participarea diplomatului şi omului de cultură Aurel Cosma jr. la diverse manifestări de ordin diplomatic, se poate consulta A.L. Nasta, *Aurel Cosma Junior – condamnat în „Lotul ziariştilor”*, în „Memorial 1989 – Buletin ştiinţific şi de informare”, nr. 1(13)/2014, editat în cadrul proiectului Memorialul Revoluţiei 16-22 Decembrie 1989 de către Centrul Naţional de Documentare, Cercetare şi Informare Publică despre Revoluţia din Decembrie 1989, Ed. Memorialul Revoluţiei 1989, Timişoara, 2014, p. 115.

[2] O parte a enumerării de mai sus a fost preluată din C. Vlad, *Istoria Diplomaţiei. Secolul XX*, prefaţă de Ion Calafeteanu, Ed. Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2014, p. 15, iar pentru completarea acesteia s-a mai folosit enumerarea din N. Titulescu, *Documente confidenţiale*, ediţie îngrijită, studiu introductiv şi note de Ion Grecescu, Ed. Academiei Române, Bucureşti, 1992, p. 22.

[3] Întrucât activitatea din domeniul diplomatic a scriitorului Lucian Blaga este puţin cunoscută, trecem în revistă câteva scurte menţionări biografice. Astfel, acesta s-a născut la Sebeş, pe data de 9 mai 1895, fiind recunoscut ca fiind unul dintre cei mai importanţi exponenţii ai filosofiei naţionale. Din întreaga sa activitate, menţionăm următoarele calităţi: membru al Academiei Române, profesor universitar, eseist şi scriitor de renume internaţional. După instaurarea comunismului, va intra într-un con de umbră, fiind exclus din mediul universitar românesc. A decedat la Cluj, în data de 6 mai 1961, iar la dorinţa lui, a fost înmormântat în Lancrăm, jud. Alba (a se vedea L. Blaga, *Trilogia Culturii – Orizont şi stil, Spaţiul mioritic, Geneza metaforei şi sensul culturii*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2011, p. 5). Activitatea lui L. Blaga în calitate de diplomat începe în februarie 1938 ca ministru plenipotenţiar al României la Lisabona şi va continua până la începutul anului 1939, când „solicită regelui Carol al II-lea rechemarea din diplomaţie” (a se vedea *ibidem*, pp. 5-6).

[4] D.I. Mazilu, *Echitate şi justiţie în viaţa internaţională,* Ed. Politică, Bucureşti, 1979, p. 46.

[5] Gh. Buzatu (editor), *România în ecuaţia războiului şi păcii (1939-1947) – Aspecte şi controverse*, ediţia a II-a, colecţia Românii în istoria universală (The Romanians in World History), vol. 147, Ed. Mica Valahie, Bucureşti, 2009, p. 8.

contribuie la menținerea şi la consolidarea unor relații paşnice între națiuni" (…), „constituind − până astăzi − exemple de urmat"[6] în nobila profesie diplomatică. Această generație, în viziunea istoricului C. Buşe, a manifestat viziune, dorință şi s-a „aplecat cu interes şi pricepere asupra descifrării şi înțelegerii demersurilor întreprinse pentru unificarea lumii europene, intervențiile lor, verbale sau prin scris, constituind adevărate studii în materie"[7]. Încheiem şirul considerațiilor referitoare la această serie de personalități interbelice remarcabile, menționând modul în care aceştia „s-au remarcat nu numai prin profesionalismul lor, ci şi prin dragostea lor de țară, prin patriotismul lor"[8], marea lor majoritate intrând în categoria diplomaților „de primă mărime"[9] pentru națiunea română şi chiar pentru umanitate, iar dacă îi analizăm din punct de vedere național, aceştia pot fi incluşi, cu siguranță, în ceea ce s-ar putea numi, generic, „crema diplomației româneşti din a doua jumătate a secolului trecut"[10]. Între aceştia, diplomații Nicolae Titulescu, Vespasian V. Pella şi Nicolae Mateescu-Matte s-au remarcat în forurile internaționale pentru perioade îndelungate, aducând contribuții remarcabile, de adevărat pionierat, în dezvoltarea dreptului internațional[11], iar instituțiile internaționale în care aceştia şi-au desfăşurat activitatea nu au uitat memoria acestora şi o comemorează în diferite ocazii.

2. În această pleiadă de nume remarcabile, două nume de primă importanță se remarcă prin trasee oarecum similare − **Nicolae Titulescu** şi **Vespasian V. Pella** −, iar în rândurile următoare, vom analiza aspectele de primă importanță cu privire la legăturile directe sau indirecte dintre cei doi. Născuți la o distanță de 15 ani: 1882 − Nicolae Titulescu şi 1897 − V.V. Pella, cei doi proveneau din două vechi familii nobiliare româneşti[12]. În mediul familial, tinerii Titulescu şi Pella îşi petrec copilăria şi adolescența sub influența părinților şi a membrilor familiilor puternic angrenați în activități politice, administrative şi sociale. Posibilitățile de afirmare create de aceste

[6] D.A. Stănescu, V.N. Stănescu, *Considerații generale privind diplomația apărării*, în Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I" nr. 2/2011, Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2011, p. 383.

[7] C. Buşe, *Ideea europeană în viziunea unor personalități intelectuale şi politice din România (1919-1939),* în „Armata română şi unitatea națională – Studii şi comunicări", Ed. Delta Cart Educațional, Piteşti, 2008, p. 118. Material disponibil pe adresa Serviciul Istoric al Armatei: http://www.smg.mapn.ro/SIA/13_Armata_unitatea_nationala.pdf (accesat la 25 octombrie 2015).

[8] C. Vlad, *op. cit.* p. 15.

[9] N. Mareş, *Rapoarte diplomatice de la Vichy semnate de Eugen Ionescu – Misionarismul cultural maghiar în 1943 la Vichy şi la Paris*, în „Viața Românească" nr. 71 (3-4/2011), editat sub egida Uniunii Scriitorilor din România, Bucureşti, 2011, p. 79.

[10] G.G. Potra (ediție îngrijită), *Lucian Blaga în diplomația românească*, volum editat de Fundația Europeană „Nicolae Titulescu" şi de către Centrul Cultural „Lucian Blaga" din Sebeş, Sebeş, 2011, p. 11.

[11] A se vedea *Le fondateur du droit international aérien, le professeur d'Université Dr. Nicolae Mateescu Matte, est décédé, au Canada; le ministre roumain des Affaires étrangères, Lazăr Comănescu, transmet un message de condoléances* – comunicat de presă din 27 aprilie 2016, Biroul de presă al M.A.I., Bucureşti, 2016, f.p. Material disponibil la adresa http://www.mae.ro/fr/node/36906 (accesat la 13 noiembrie 2016).

[12] În cazul lui Vespasian V. Pella, se prezumă că familia acestuia avea origini vechi aromâneşti şi transilvănene.

medii în viețile celor doi şi exemplele oferite de familii îi fac să urmeze calea desăvârşirii intelectuale la Paris, în cadrul Universității Sorbona, acolo unde vor deveni doctori în drept cu teme inovative, teme ce deschideau posibilități ample de cercetare pentru viitor, respectiv N. Titulescu, în anul 1905, sub coordonarea profesorului *Charles Lyon-Caën* susține teza de doctorat în drept civil *Essai sur une théorie des droits éventuels* şi V.V. Pella, în anul 1920, sub coordonarea profesorului *Emile Garçon*, susține teza de doctorat în drept penal *Des incapacités résultant des condamnations pénales en droit international*[13]. Asemănările uluitoare ale traseului urmat de cei doi vor continua şi în perioada următoare a carierei acestora. Astfel, după întoarcerea în țară, cei doi devin profesori în cadrul Facultății de Drept din cadrul Universității „A.I. Cuza" din Iaşi, păstrând cadența anilor care îi separau, însă la vârste relativ juvenile şi, de asemenea, asemănătoare, respectiv: Nicolae Titulescu din anul 1905 − la vârsta de doar 23 de ani − şi V.V. Pella din anul 1921 − la vârsta de 24 de ani. Încheiem aceste considerații introductive, menționând un ultim aspect din acest traseu academic al celor două personalități, traseu care, urmând o practică deja înrădăcinată în mediul academic românesc, stabilise, indirect şi nescris, că universitarii ieşeni meritorii, specializați în domenii juridice şi nu numai, erau transferați în corpul profesoral al Facultății de Drept din cadrul Universității din Bucureşti. Urmând acest traseu, N. Titulescu devine profesor al Universității din capitala Regatului României din anul 1907, iar V.V. Pella, peste ani, după o şedere mai prelungită în capitala Moldovei, din anul 1935. Pe lângă toate aceste similitudini, constatăm că există numeroase deosebiri substanțiale în traseul profesional al celor doi, deosebiri pe care le vom detalia succint în rândurile următoare. De asemenea, constatăm cu tristețe că nu poate fi stabilit cu exactitate, cel puțin până în perioada când sunt scrise aceste rânduri, momentul în care cei doi ajung să interacționeze sau se cunosc efectiv.

Analizând deosebirile dintre cei doi iluştri reprezentanți ai României, constatăm că, cu siguranță, cea mai mare diferență este cea a funcțiilor deținute. Refăcând caleidoscopic firul evenimentelor, constatăm că N. Titulescu, aflat la Bucureşti, în prim-planul vieții politice şi diplomatice româneşti, şi ulterior la Paris, în prim-planul dezbaterilor internaționale de după Primul Război Mondial, este numit ministru de finanțe pentru două mandate în intervalele de timp: 10 iulie 1917-26 ianuarie 1918 şi 13 iunie 1920-13 decembrie 1921[14]. Cele două mandate au fost unele dintre primele modalități de cunoaştere directă şi indirectă a secretelor lumii diplomatice interbelice. Ulterior, acesta deține un număr impresionant de mandate de ministru de externe în intervalele de timp: 6 iulie 1927-30 iulie 1928[15], 20 octombrie 1932-

[13] A se vedea V.G. Ursu, *Profesorul Vespasian V. Pella. Aspecte din viața academică,* în A. Ciucă (coord.) 100 de ani de gândire juridică românească. Vespasian V. Pella şi dezvoltarea dreptului penal național şi internațional", Colecția „Personalități ale Universității Alexandru Ioan Cuza din Iaşi", Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi, Iaşi, 2018, pp. 20 şi urm.

[14] V.S. Curpăn, E. Mitrofan, A. Leghede, *Istoria dreptului românesc*, Ed. StudIS, Iaşi, 2014, p. 253.

[15] *Ibidem*, p. 246.

12 ianuarie 1933, 14 ianuarie 1933-9 noiembrie 1933, 14 noiembrie 1933-3 ianuarie 1934, 10 ianuarie 1934-28 septembrie 1934, cu o scurtă perioadă de întrerupere în care interimatul a fost asigurat de Gheorghe Tătărescu, între 2 şi 10 octombrie 1934, şi, ulterior, cu reluarea activității în fruntea diplomației românești din data de 10 octombrie 1934 până în 29 august 1936[16]. Acest număr impresionant de mandate în fruntea diplomației românești vor semnifica pentru N. Titulescu, în general, adevărate momente memorabile, însă unele momente vor genera anumite animozități şi dezbateri aprinse, în special din partea extremei drepte românești. Întrucât aceste aspecte nu sunt subiectul prezentului material, ne vom rezuma să remarcăm că în această perioadă extinsă â se consolidează, cel mai probabil, prietenia dintre N. Titulescu şi V.V. Pella[17], ultimul devenind diplomat în cursul unuia dintre aceste mandate titulesciene, în data de 1 decembrie 1933[18]. Având în vedere aceste consemnări, în rândurile următoare vom trece în revistă majoritatea momentelor remarcabile care îi includ pe cei doi. Pentru acest exercițiu analitic, nu putem respecta în totalitate firul caleidoscopic al evenimentelor, însă vom alege să ne axăm pe evenimentele importante şi pe importanța acestora în spectrul diplomației românești.

În anul 1929, a avut loc prima reprezentare oficială a Regatului României prin intermediul celor doi diplomați, iar capitala Portugaliei a fost gazda principală a acestei manifestări diplomatice[19]. Acest moment oficial corespunde momentului de început al unei perioade prolifice la nivelul legăturilor diplomatice româno-portugheze. Ambasadorul român din Portugalia în această perioadă este Alexandru Gurănescu, acesta fiind numit în anul 1928, iar cu privire la vizita delegației românești, condusă de N. Titulescu, acesta va redacta un raport diplomatic în data de 31 iulie 1929. Raportul menționează toate aspectele vizitei, iar între acestea se remarcă deschiderea primei librării românești în statul de pe malul Atlanticului în cadrul Universității din Coimbra[20]. În aceleaşi momente, referindu-se la vizita oficială pe care o realiza şi la modul în care se consolidează relațiile dintre cele două state, N. Titulescu menționa: „Pentru noi, românii, Portugalia este o țară iubită şi apreciată

[16] *Ibidem*, p. 246.

[17] Cu privire la legătura de prietenie dintre cei doi, extrem de puternică, se pot găsi anumite consemnări în lucrarea G.G. Potra, *Nicolae Iorga – Nicolae Titulescu – Interferențe*, Ed. Fundația Europeană Titulescu, Bucureşti, 2011, pp. 136 şi urm.

[18] Arhiva M.A.E. – Personal, dosarul 131 – Vespasian Pella, nepaginat.

[19] A. Stoica, S. Sipos, *A few aspects on Intercultural Dialogue: Interwar Romania as seen by the portuguese diplomat, Martinho de Brederode (Câteva aspecte despre dialogul intercultural: România interbelică văzută de către diplomatul portughez Martinho de Brederode)*, în „Eurolimes" – Journal of the Institute for Euroregional Studies „Jean Monnet" European Centre of Excellence, Universitatea din Oradea, Universitatea din Debrecen, vol. 9 intitulat *The Cultural Frontiers of Europe (Frontierele culturale ale Europei)*, editat de către A. Stoica, D. Francfort şi J. Csoba Simonne, Ed. Universității din Oradea, Oradea-Debrecen, 2010, p. 63. Material disponibil la adresa http://iser.rdsor.ro/main_page/Documents/Eurolimes/pdf/9_eurolimes.pdf (accesat la 20 martie 2015).

[20] A. Stoica, *The Diplomat Martinho de Brederode and the Romanian-Portuguese Cultural Relations* în „Transylvanian Review", vol. XX, Suplimentul Nr. 3(2011) „Textus Testis Documentary Value and Literary Dimension of the Historical Text", S. Şipoş, D.O. Cepraga, I.A. Pop (editori), editat de către Centrul de Studii Transilvane – Academia Română, Cluj-Napoca, 2011, p. 102.